

Katsauksia

Jalo Kaliman muistoksi

Kaukaisen vieraan maan hektisessä kuumuudessa saavutti minut tieto siitä, että opettajani ja työtoverini, professori Jalo Lahja Kaliman maalliset jäännökset oli kätketty Askolassa vihreiden suomalaisten koivujen ympäröimään hautaan. Hän kuoli 30. kesäkuuta, muutamaa päivää sen jälkeen, kun oli ilmestynyt painosta *Slaavilaisperäinen sanastomme*. Harvoin on tiedemies temmattu pois työsaraltaan näin äkkiarvaamatta, harvoin hän jää näin korvaamattomaksi, harvoin hän jättää jälkeensä näin vilpittömästi surevia oppilaita ja työtovereita.

Professori Jalo Kalima tuli J. J. Mikkolan seuraajana yliopistomme slaavilaisen filologian professoriksi vuonna 1935 ja saavutti, kuten edeltäjänsäkin, kansainvälistä mainetta suomalais-slaavilaisten ja -balttilaisten kielikosketuksien tutkijana. Venäjän kielen sekä useiden suomalais-ugrialaisten (mm. syrjäänin) kielen erinomaisena tuntijana Kalima on selvittänyt monen sekä slaavilaisen että suomalais-ugrilaisen sanan etymologian. Hänen huomattavimmaksi saavutuksekseni tällä alalla jää mielestäni kirjoitus *Zur Etymologie von slav. rajb 'Paradies'* (Slavia 1940), joka on kerta kaikkiaan

tehnyt lopun oletuksesta, että tuo kulttuurihistoriallisesti niin tärkeä sana olisi iraanilaisperäinen, ja on todistanut sen alkuaan merkinneen 'virtaa'. — Maailman kiisattomasti paras asiantuntija Kalima oli venäjän kielen lukuisien suomalaisperäisten sanojen alalla. Hänen v. 1915 ilmestynyt väitöskirjansa *Die ostseefinnischen Lehnwörter im Russischen* kuuluu yhä edelleen eniten siteerattuihin slavistisiin käsikirjoihin, ja se mainitaan esim. parhaillaan Saksassa ilmestyvän venäjän kielen etymologisen sanakirjan melkein joka toisella sivulla. — Suomalais-balttilaisiin kosketuksiin perehtyvälle on hyvä apuneuvo Kaliman julkaisema yliopistollinen oppikirja *Itämerensuomalaisten kielten balttilaiset lainasanat*, joka toistaiseksi on selvin esitys alan monimutkaisista ongelmista.

Kaliman harrastuksiin kuului myös paikannimitutkimus. Itse selvitellen etupäässä Pohjois-Venäjän paikannimistöä hän innoitti nuorempia tutkijoita myös Suomen paikannimistöntutkimukseen. Hän oli jopa virallisena vastaväittäjänä tri Nissilän väittelässä Vuoksenlaakson paikannimistä v. 1939. Valitettavasti Kaliman tekeillä ollut

suuri teos Pohjois-Venäjän suomalais-ugrilaisista paikannimistä ei ehtinyt edes käsikirjoitusasteelle, joten monivuotiseen tutkimustyöhön perustuva, tutkijan aivoissa ehkä jo selväksi muodostunut kokonaiskuva on ikuisiksi ajoiksi menetetty. Esitöinä ilmestyneet pari laajahkoa tutkielmaa (»Ei-nige russische Ortsnamentypen« ja »Zu den anl. Sibilanten der ostseefinnischen Ortsnamen im Russischen«, FUF 28, 1944) osoittavat, että valmiista teoksesta olisi voinut sukeutua suorastaan uraa uurtava alallaan.

Kahdeksan vuotta sitten mainitsin Virittäjän palstoilla, että prof. Kalima vakavana ja vaatimattomana tutkijatyypinä ei koskaan pyrkinyt pinnalle yhteiskunnallisessa elämässä mutta että hänen oli — kielitaitonsa vuoksi — joskus pakko esiintyä muualsakin kuin yliopistossa ja lukuisissa tiedeseuroissa. En silloin osannut aavistaakaan, että jo muutaman kuukauden kuluttua kirjoitukseni ilmestymisestä, täysin muuttuneissa olosuhteissa, Kalima tultaisiin vetämään mitä vastuunalaisimpiin, ajan vaatimiin tehtäviin, taaskin kielitaitonsa vuoksi. Äärimmäisen tarkkana ja tunnollisena hän hoiti näitä uusia velvollisuuksiaan suurella antaumuksella, ja kun ei nykyisenä levottomana, epävarmana aikana ole voitu välttää vakaviakaan konflikteja, hän aina esiintyi tasoittajana ja rauhoittajana. Juuri oikeudenmukaisuutensa ja tyyneytensä takia prof. Kalima valittiin v. 1948 yliopistomme historiallis-kielitieteellisen osaston varadekaaniksi ja hän joutui v. 1951 toimimaan sen dekaanina. Asioita keveämmästä ottavaa ei tuo toimi olisi lainkaan vaivannut, mutta tehtäviään äärimmäisen tunnollisesti hoitavalle prof. Kalimalle rasitus oli ilmeisesti liian suuri. Se ehkä osaltaan oli murtamassa hänen terveytensä ja oli yhtenä syynä siihen, että menetimme hänet juuri silloin, kun eniten häntä tarvitsimme.

Jos prof. Kaliman toiminta ennen vuotta 1945 oli pääasiallisesti kohdistunut kielikoketuksiin, hänen esiintyessään samalla huomattavana fennougristina, niin muut-

tuneissa olosuhteissa hän joutui yhä suu-remmassa määrin puhtaaksi slavistiksi. Hänen ehdotuksestaan yliopistoomme v. 1946 perustettiin uudestaan v. 1918 lakkautettu venäjän kielen ja kirjallisuuden professorin virka, ja hän olisi joutunut itse sitä hoitamaan ensi lukuvuonna, viran haltijan ollessa kutsuttuna ulkomaille. — Aivan viime vuosina muutamat prof. Kaliman oppilaista ehdivät väitöskirja-asteelle ja näköpiirissä oli jo täydennystä slavistiemme harveneviin riveihin. On hartaasti toivottava, etteivät nuo yritykset nyt, innostavan opettajan kuoltua, raukeaisi tyhjiin.

Prof. Kalima oli Leo Tolstoin tuntija ja ihailija; olemme usein keskustelleet suuren

kirjailijan armottomista ihmislouheen paljastuksista. Voimme kuitenkin olla aivan varmat siitä, ettei Jalo Kaliman paarien ääressä vallinnut samanlainen tunnelma, kuin mitä Tolstoi kuvasi »Ivan Iljitšin kuolemassa»; tällä kertaa eivät ainoastaan surevat omaiset, vaan myös ulkopuoliset tunsivat ja tiesivät, että manalle oli mennyt todellinen i h m i e n, jonka elämällä oli selvä tarkoitus: tehdä työtä tieteellisen totuuden selville saamiseksi ja inhimillisen kulttuurin rikastuttamiseksi.

V. KIPARSKY

Bloomington, Ind., USA,
heinäkuussa 1952